

МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКОВИЙ ВІСНИК
МІЖНАРОДНОГО
ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Серія:
ФІЛОЛОГІЯ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Випуск 49 том 2

Видавничий дім
«Гельветика»
2021

Збірник включено до категорії «Б» Переліку наукових фахових видань України зі спеціальності 035 «Філологія» на підставі Наказу Міністерства освіти і науки України № 1471 від 26.11.2020 р. (додаток 3).

Видання включено до міжнародної наукометричної бази
Index Copernicus International (Республіка Польща)

Серію засновано у 2010 р.

Засновник – Міжнародний гуманітарний університет

Друкується за рішенням Вченої ради Міжнародного гуманітарного університету
протокол 6 від 16.07.2021 р.

Видавнича рада:

С.В. Ківалов, акад. АПН і НАПрН України, д-р юрид. наук, проф. – голова ради; **А.Ф. Крижановський**, член-кореспондент НАПрН України, д-р юрид. наук, проф. – заступник голови ради; **М.П. Коваленко**, д-р фіз.-мат. наук, проф.; **С.А. Андронаті**, акад. НАН України; **О.М. Головченко**, д-р екон. наук, проф.; **М.З. Згуровський**, акад. НАН України, д-р техн. наук, проф.; **В.А. Кухаренко**, д-р філол. наук, проф.; **Г.П. Пекліна**, д. мед. наук, проф.; **О.В. Токарєв**, Засл. діяч мистецтв України.

Головний редактор серії – доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри іноземних мов професійного спілкування **В.Я. Мізецька**, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри прикладної лінгвістики **М.В. Мамич**

Редакційна колегія серії «Філологія»:

С.В. Голик, кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри англійської філології, ДВНЗ «Ужгородський національний університет»; **І.І. Дмитрів**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури та теорії літератури, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка; **М.І. Зубов**, доктор філологічних наук, професор кафедри германських та східних мов, Міжнародний гуманітарний університет; **А.А. Кісельова**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри прикладної лінгвістики, Національний університет «Одеська юридична академія»; **А.П. Ладиненко**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри іноземних мов № 2, Національний університет «Одеська юридична академія»; **Г.В. Савчук**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри перекладу та мовознавства, Міжнародний гуманітарний університет; **Ю.О. Томчаковська**, кандидат філологічних наук, доцент, в.о. зав. кафедри іноземних мов № 2, Національний університет «Одеська юридична академія»; **О.В. Шевченко-Бітенська**, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов № 1, Національний університет «Одеська юридична академія»; **О.К. Гадомський**, доктор філологічних наук, доктор габлітований гуманітарних наук в області мовознавства (Варшавський університет), професор, завідувач кафедри білоруських та українських досліджень, Інститут славістики, Опольський університет (Ополе, Польща).

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

Повне або часткове передрукування матеріалів, виданих у збірнику
«Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету»,
допускається лише з письмового дозволу редакції.

При передрукуванні матеріалів посилання на
«Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету» обов'язкове.

Свідоцтво про державну реєстрацію КВ № 16819-5491Р від 10.06.2010

Адреса редакції:

Міжнародний гуманітарний університет, офіс 502,
вул. Фонтанська дорога, 33, м. Одеса, 65009, Україна,
тел. (+38) 099-547-85-90, www.vestnik-philology.mgu.od.ua

© Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.

Серія: «Філологія», 2021

© Міжнародний гуманітарний університет, 2021

Цепенюк Т. О.,

кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач кафедри теорії і практики перекладу

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

Ваврів І. Я.,

асистент кафедри теорії і практики перекладу

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

Дзюбановська І. А. В.,

асистент кафедри теорії і практики перекладу

Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

МОВЛЕННЄВИЙ ПОРТРЕТ ПЕРСОНАЖА ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ В ОРИГІНАЛІ І ПЕРЕКЛАДІ

Анотація. У статті висвітлюється питання відтворення цільовою мовою особливостей мовленнєвого портрета персонажа художнього твору як складового компонента і однієї з визначальних рис його мовної особистості. Основна увага приділяється опису лексичних параметрів індивідуального мовлення дівчинки-підлітка з роману Люсі Мод Монтгомері *Anne of Green Gables*. Мовленнєвий портрет персонажа вербалізується його індивідуальним лексиконом, до якого зараховуємо часто вживані слова, синтаксичні структури і стилістичні засоби, які виступають характерними ознаками індивідуалізованої мовленнєвої поведінки цього персонажа. Аналіз ілюстративного матеріалу засвідчив, що мовленнєвий портрет героїні формується завдяки використанню нею піднесених слів, емоційно забарвлених та експресивних одиниць, які надають її мовленню пишності і вирізняють з-поміж інших героїв роману. Яскравим прикладом цього слугують власні назви, які дівчинка дає предметам навколишнього середовища і людям в її оточенні. Морфологічні особливості індивідуального мовлення Енн Ширлі характеризуються частим використанням дієслів *to imagine, to be (feel) glad, to love, to dream* і прикметників із семами інтенсивності і експресивності, як-от *delightful, splendid, pleasant*, частим вживанням прикметників у вищому і найвищому ступенях порівняння *pleasanter, splendider, the bloomiest, the prettiest*. Чільне місце в мовленнєвому портреті персонажа відводиться прислівникам, які виступають інтенсифікаторами. Прислівники на *-ly perfectly, divinely, gorgeously, angelically, tremendously*, характеризуються найбільшою частотністю серед інших прислівників-підсилювачів. У контексті вивчення індивідуального мовлення персонажа художнього твору важливим є врахування не тільки мовної особистості автора, а й мовної особистості перекладача, який має тонко відчувати усі тонкощі персонажного мовлення в певних ситуаціях і відтворити їх у перекладному тексті, досягнувши при цьому еквівалентності двох текстів. В аналізованому творі перекладачці вдається максимально точно відтворити мовленнєвий портрет Енн Ширлі завдяки використанню повних або абсолютних еквівалентів лексичних одиниць і застосуванню відповідних перекладацьких трансформацій. Визначальним у цьому також є гендерний і віковий параметр перекладачки.

Ключові слова: мовленнєвий портрет, мовна особистість, індивідуальне мовлення персонажа, переклад, інтенсифікатори, перекладацькі трансформації, еквівалентність.

Постановка проблеми. Антропоцентризм, який останнім часом міцно утвердився в сучасній науковій думці, сприяє тому, що людина – її індивідуальність, особистість, мовленнєва поведінка – стає об'єктом дослідження багатьох лінгвістичних студій. У перекладознавстві теж чітко спостерігається тенденція до висвітлення особливостей відтворення не лише певних мовних компонентів, а радше до їхнього відображення в цільовому тексті як складової частини мовленнєвої характеристики носія мови. Актуальність дослідження виявляється в необхідності вивчення і систематизації факторів, як мовних, так і позамовних, які впливають на формування мовленнєвого портрета персонажа, і описі перекладацьких прийомів відтворення мовленнєвих характеристик у цільовому тексті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема дослідження мовленнєвого портрета персонажа художнього твору як складника його мовної особистості висвітлюється в низці праць. Основоположними слід вважати наукові розвідки Ю. Караулова [1], який детально описує структуру мовної особистості, виділяючи в ній три складові компоненти: вербально-семантичний або структурно-системний, лінгвокогнітивний або тезаурусний і мотиваційний. В. Карасик [2] теж вивчає мовну особистість крізь призму лінгвокогнітивного підходу і розглядає мовну особистість як явище, в якому може проявитися як індивідуальна специфіка особистості, так і національно-культурні риси спілкування. Ми у своїй статті також спираємося на працю З.С. Шевчук [3], в якій узагальнюються позиції щодо тлумачення термінологічного апарату триади «мовна особистість – мовний портрет – мовленнєвий портрет». Серед останніх наукових розвідок варто виокремити праці В.І. Ницполь [4], в яких авторка досліджує мовну репрезентацію персонажа серійного вбивці, А.С. Шаповал [5], які присвячені вивченню лінгвокультурологічних характеристик мовної особистості персонажів художніх творів. Крізь призму перекладознавства феномен мовленнєвого портрета персо-

нажа художнього твору описується в праці М.В. Бережної [6], в якій висвітлюються засоби створення мовленнєвої характеристики персонажа й аналізуються способи їх відтворення українською мовою. На думку авторки, засобами мовленнєвого портрета персонажа виступають стилістичні елементи, стилістично маркована лексика, які вимагають особливої уваги від перекладача задля повного відтворення їх у цільовому тексті. Т.Ю. Лисиченко [7], провівши зіставний аналіз мовлення персонажа твору Д. Кіза «Квіти для Елджернона», стверджує, що повнота відтворення образу в цільовому тексті можлива лише за умови адекватного відтворення мовленнєвих особливостей цього персонажа. Дослідниця резюмує, що «тільки комплексний лінгвістичний і когнітивно-психологічний аналіз мовлення персонажів дозволить створити еквівалентний переклад тексту художнього твору» [7, с. 117]. Проте, незважаючи на чималу кількість наукових праць, присвячених дослідженню мовленнєвого портрета персонажа різного соціального статусу, гендерної приналежності і вікової категорії на матеріалі різних мов, необхідно зазначити, що питання опису мовленнєвого портрета персонажа-підлітка під кутом зору перекладознавства досі залишається поза увагою науковців і вимагає детального вивчення.

Метою статті є виявлення й опис засобів формування мовленнєвого портрета персонажа художнього твору і особливостей відтворення цих засобів у перекладі. Поставлена мета передбачає виконання таких завдань: 1) з'ясувати основні підходи до тлумачення поняття «мовленнєвий портрет»; 2) виокремити засоби формування мовленнєвого портрета дівчинки-підлітка; 3) описати перекладацькі прийоми відтворення основних елементів мовленнєвого портрета персонажа художнього твору цільовою мовою; 4) визначити ступінь впливу мовної особистості перекладача на вибір стратегій і тактик відтворення особливостей мовленнєвої поведінки персонажа.

Виклад основного матеріалу. У мовознавчій літературі часто вживаними є терміни «мовна особистість», «мовний портрет» і «мовленнєвий портрет». Деякі науковці ці терміни ототожнюють, водночас інші вбачають між ними різницю. На нашу думку, ототожнювати ці поняття не варто, тому вважаємо за необхідність диференціювати їх. Чітке тлумачення і розмежування цих термінів знаходимо у праці З.С. Шевчук [3], в якій авторка спирається на визначення, подані відомими дослідниками. Ю. Караулов трактує поняття «мовна особистість» як «сукупність здібностей і характеристик людини, що зумовлюють створення і сприйняття ним мовних творів (текстів), що розрізняються ступенем структурно-мовної складності, глибиною й точністю відображення дійсності, певною цільовою спрямованістю» [1, с. 38]. За В. Красних, мовна особистість – це сукупність здібностей і характеристик людини, які реалізуються в її мовленні [8]. На думку В.І. Ницполь, «мовний портрет є загальною категорією і складником мовної особистості, що вербалізується за допомогою мовних засобів у поєднанні із соціальною, віковою та психологічною характеристикою індивіда, а мовленнєвий портрет є важливою складовою, що його доповнює» [4, с. 42]. Словник лінгвістичних термінів за редакцією О.С. Ахманової фіксує таке тлумачення: «Мовленнєвий портрет персонажа – засіб художнього зображення персонажів, що полягає у підборі особливих для кожної дійової особи літературного твору слів, висловлювань і мовленнєвих зворотів» [9]. З.С. Шевчук розмежує поняття мовного і мов-

леннєвого портрета, виходячи із тлумачень термінів «мовний» і «мовленнєвий», і вважає, що «мовний портрет є загальною родовою категорією, складником мовної особистості й вербалізується мовними засобами за допомогою низки характеристик, які можуть доповнюватися (соціальних, вікових, етнокультурних). Мовленнєвий портрет значною мірою доповнює мовний; він проявляється безпосередньо в мовленнєвій ситуації, яку створюють комуніканти» [3, с. 307]. Схематично відносини між цими поняттями можна зобразити так:

Рис. 1. Тріада «Мовна особистість – мовний портрет – мовленнєвий портрет»

Як бачимо, мовний портрет є ширшим поняттям – він включає в себе мовленнєву характеристику і конкретизується межами мовних здібностей та знань автора тексту [10, с. 9]. Традиційно в структурі мовної особистості (ідіолекту) дослідники виділяють три типи елементів: 1) універсальні – загальні для всього мовного колективу; 2) соціально-культурні – характерні для певної групи мовців (об'єднаних за соціальними, професійними, гендерними, віковими та іншими ознаками); 3) індивідуальні – типові для особи, що відображають неповторну індивідуальність її мовленнєвої системи [11, с. 166].

М.В. Бережна зауважує, що для створення образу персонажа автор художнього твору використовує експліцитні й імпліцитні засоби і прийоми. До експліцитних авторка зараховує пряму вказівку на риси характеру, вік, національність, професію, освіту, соціальний статус персонажа тощо. Імпліцитні засоби дещо ширші і включають «різноманітні стилістичні прийоми, використання в мовленні персонажів функціонально-забарвленої лексики, сленгізмів, діалектизмів, і засобів, що вимагають від читача/глядача додаткової фонові інформації для їх інтерпретації (алюзії, прецедентні тексти та імена і т.д.)» [6, с. 11]. Вибір автором мовних засобів спричиняється низкою факторів і надає читачам твору максимум інформації про особистість персонажа – «його гендерної, вікової, локальної, національно-расової, темпоральної характеристик, соціального статусу, зовнішності, темпераменту, емоційного стану і відносин між комунікантами» [12, с. 6]. Мовленнєва поведінка героя художнього твору є потужним засобом індивідуалізації його портрета, а будь-які зміни в мовленні можуть бути свідченням змін у побутовому житті героя, його психо-емоційному стані, внутрішньому світі, свідомості.

А.С. Шаповал слушно зауважує, що, «говорячи про мовну особистість персонажів художніх творів, не можна обійти увагою проблему мовної особистості автора художнього тексту»

[5, с. 48], а в разі перекладу літературного твору важливою є також мовна особистість перекладача. Вивченню впливу мовної особистості перекладача на продукт перекладу присвячені праці М.Л. Іваницької. Авторка пропонує модель структури мовної особистості перекладача, виділяючи в ній три неієрархічні компоненти – вербальний, когнітивний та прагматичний. На основі проведених досліджень вона стверджує, що «усі рівні мовної особистості перекладача проявляються в тексті його перекладу як маркери індивідуального стилю та суттєво впливають на адекватність відтворення оригіналу» [13, с. 159].

Основою для опису мовленнєвого портрета персонажа є його індивідуальний лексикон, куди можемо зарахувати часто вживані слова, стилістичні засоби і синтаксичні структури, які виступають характерними ознаками індивідуалізованої мовленнєвої поведінки цього персонажа. Пропонуємо розглянути і описати ці ознаки на основі емпіричного матеріалу.

Матеріалом нашого дослідження ми вибрали першу книгу Люсі Мод Монтгомері із циклу книг про життя Енн Ширлі *Anne of Green Gables* і її переклад українською мовою «Енн із Зелених Дахів», виконаний А. Вовченко. Головною героїнею цього роману є одинадцятирічна дівчинка-сирота Енн, яка вирізняється особливим світосприйняттям, мрійливістю, вразливістю, відкритістю, щирістю, емоційністю у спілкуванні з іншими людьми. Марк Твен назвав цю дівчинку «наймилішою і найчарівнішою дівчинкою в художній літературі з часів безсмертної Аліси» (*переклад наш – Т.Ц., І.В., І.А.Д.*) [16]. Ось як описує маленьку героїню авторка роману:

... an extraordinary observer might have seen that the chin was very pointed and pronounced; that the big eyes were full of spirit and vivacity; that the mouth was sweet-lipped and expressive; that the forehead was broad and full; in short, our discerning extraordinary observer might have concluded that no commonplace soul inhabited the body of this stray woman-child of whom shy Matthew Cuthbert was so ludicrously afraid [14, р. 20]. – Ось що побачив би звичайний спостерігач. Незвичайний – тильний і проникливий – певне, зауважив би ще й гостре чітке підборіддя, жвавий розум і цікавість в очах, гарні, чітко окреслені губи, опукле високе чоло – одним словом, непересічну душу, що оселилася в тілі цієї маленької сирітки, якої так сміховинно боявся Метью Катберт [15, с. 17].

Усі ці характеристики маленької героїні визначають особливості її мовлення, яке вирізняється не тільки на фоні мовлення її однолітків, а й старших за віком персонажів цього ж твору. Розгляньмо на конкретних прикладах індивідуальні ознаки мовленнєвої поведінки Енн і відтворення їх українською мовою.

З перших сторінок знайомства з Енн читачу впадає у вічі те, що дівчинка має особливе відчуття природи, прекрасного і з огляду на це надає звичайним і повсякденним предметам вишуканіші і романтичніші назви та імена. Так Алея отримує назву *the White Way of Delight* [14, р. 27] – Білий Шлях Зачудування [15, с. 25], ставок Баррі Енн пропонує назвати *the Lake of Shining Waters* [14, р. 28] – Озеро Осяйних Вод [15, с. 25], вишню, що росла в садку Катбертів, вона перейменує на *Snow Queen* [14, р. 42] – Снігову королеву [15, с. 41], а герань стає *Vonny* [14, р. 41] – Любонькою [15, с. 41]. Такі імена отримують не тільки неживі предмети, а й люди – дівчинку з притулку Гепзібу Дженкінс Енн називає *Rosalia De Vere* [14, р. 27] – Розалією де Вер [15, с. 25], зрештою, навіть власне ім'я Енн не

до вподоби, і вона воліє, щоб її називали Корделією: ... *I would love to be called Cordelia. It's such a perfectly elegant name* [14, р. 33]. – ... я б дуже хотіла, щоб це було моє ім'я. Воно таке неймовірно гарне [15, с. 30]! Як бачимо, перекладачка Анна Вовченко відтворює ці власні назви українською мовою, зважаючи на правила перекладу таких одиниць – використовує прийом транскодування, калькування або ж перекладу з відтворенням емоційних характеристик, закладених у власному імені (*Vonny - Любонька*).

Морфологічними ознаками мовлення Енн є часте використання лексичних одиниць, які належать до певних частин мови. Так, мрійлива дівчинка доволі часто використовує дієслова *to imagine, to be (feel) glad, to love, to dream*, які в українському перекладі мають відповідники *уявляти, бути радою, любити, мріяти*. Найуживанішим серед цих дієслів є дієслово *to imagine – уявляти (57,5%)*.

Іменники *dream – мрія, imagination – уява, scope for imagination – простір для уяви* теж доволі часто використовуються Енн. Проте чи не найчастіше дівчинка у спілкуванні з іншими персонажами використовує прикметники і прислівники, які якнайповніше передають її відчуття, емоції, почуття в певних ситуаціях. Серед прикметників часто вживаними є *delightful, splendid, beautiful, pleasant, romantic*:

It's delightful when your imaginations come true, isn't it [14, р. 23]? – Як чудово, коли твої мрії здійснюються, правда [15, с. 20]?

Isn't it splendid to think of all the things there are to find out about [14, р. 23]? – Хіба це не прекрасно – думати про те, скільки всього ми ще мусимо дізнатися [15, с. 20]?

I'm sorry because this drive has been so pleasant and I'm always sorry when pleasant things end. Something still pleasanter may come after, but you can never be sure. And it's so often the case that it isn't pleasanter. .... It gives me that pleasant ache again just to think of coming to a really truly home [14, р. 27]. – Погано тому, що їхати було так приємно, а я не люблю, коли приємні речі закінчуються. Потім може настати щось приємніше, але ж ніхто не знає, чи настане. А іноді стається навпаки – неприємніше. ... А тепер від думки, що я їду в справжній дім, я знову відчуваю цей приємний біль [15, с. 25].

У перших двох прикладах бачимо, що перекладач використала прислівники, зважаючи на граматичні структури, в яких вони використані, і мовні норми. У третьому прикладі бачимо використання прикметника *pleasant* не тільки в початковій формі, а й у вищому ступені порівняння і для створення оксиморону *pleasant ache*, який вдало відтворюється в перекладі - *приємний біль*. Зазначимо, що використання прикметників у вищому чи найвищому ступенях порівняння виступає однією з головних рис індивідуалізованого мовлення героїні. Це яскраво демонструють такі приклади:

This Island is the bloomiest place [14, р. 23]. – Мабуть, острів Принца Едварда – це найбільш квітуче місце у світі [15, с. 20].

"What a splendid day!" .... "And it's splendor still to have such a lovely way to go to school by, isn't it?" [14, р. 102] – Як чудова дня! .... А це чудовіше – йти до школи таким розкішним шляхом, правда [15, с. 109]?

I've always heard that Prince Edward Island was the prettiest place in the world [14, р. 23]... – Я чула, що цей острів справді гарний [15, с. 20]...

Як бачимо, перекладачка в українській версії використовує теж прикметники у вищому або найвищому ступенях порівняння, або ж вживає інтенсифікатор *страшенно* для підсилення значення прикметника. У наступному прикладі спостерігаємо вилучення прикметника в перекладі, однак його втрату компенсовано використанням вигуку, дієслова і зміною типу речення за метою висловлювання – розповідне речення оригіналу відтворено окличним реченням у перекладі. Вважаємо такий прийом цілком прийнятним у цій ситуації, оскільки українське речення повністю передає емоції героїні:

I was gladder than ever [14, p. 24]. – О, як мене це втішило [15, с. 21]!

У наведених вище прикладах ми спостерігали використання прикметників, які мають позитивні конотації у своєму значенні. У наступному прикладі вжито прикметник *disgraceful*, який Енн використовує на позначення свого неграмотного письма. Цей прикметник використовується для позначення чогось абсолютно неприйняттого, ганебного: *if you say that something such as behaviour or a situation is disgraceful, you disapprove of it strongly, and feel that the person or people responsible should be ashamed of it [17]:*

Mr Phillips said my spelling was disgraceful [14, p. 105]... – І пан Філіп сказав, що я пишу зі страшиночими помилками [15, с. 112]...

У перекладі ж бачимо використання розмовного прикметника *страшиночий*, який має значення *дуже страшний* [18]. Він повністю відтворює семантичну структуру англійського прикметника і через приналежність до розмовної лексики є доречним у цій ситуації.

Проте чи не найбільш вживаними в мовленні Енн є прислівники із суфіксом *-ly*: *perfectly, divinely, gorgeously, angelically, tremendously*, які вона використовує в ролі інтенсифікаторів. За шкалою інтенсивності ці прислівники можна зарахувати до розряду максимізаторів. Найчастотнішим із них є прислівник *perfectly*:

What a perfectly lovely name [14, p. 28]! – Яке напрочуд гарне ім'я [15, с. 26]!

She says it's perfectly splendid and tremendously exciting [14, p. 88]. – Вона каже, що ця книжка невимовно прекрасна й неймовірно цікава [15, с. 92].

Isn't that a perfectly elegant name [14, p. 88]? – Правда, це надзвичайно гарне ім'я для нього [15, с. 93]?

Oh, Marilla, it's a perfectly elegant brooch [14, p. 93]. – Ох, Марілло, вона така надзвичайно гарна [15, с. 99]!

Як бачимо, Анна Вовченко в перекладі використовує таку перекладну парадигму цього інтенсифікатора: *напрочуд, невимовно, надзвичайно*. У поєднанні з експресивними прикметниками ці прислівники роблять висловлювання ще сильнішими, емоційно насиченішими і якнайточніше передають емоційний стан героїні. Усе це вдало відтворено перекладачкою в україномовній версії роману з повним збереженням високого ступеня інтенсифікації. У наступному реченні спостерігаємо вилучення прислівника-інтенсифікатора *perfectly* у перекладі, проте ця втрата компенсується на синтаксичному рівні завдяки використанню окличного речення:

Oh, Marilla, I've had a perfectly scrumptious time. Scrumptious is a new word I learned today [14, p. 101]. – О, Марілло, це було фантастично! «Фантастично» - це нове слово, що я сьогодні вивчила [15, с. 108].

Наступний приклад ілюструє використання кількох інтенсифікаторів максимального ступеня, перекладачка вдало відтворює значення кожного з них і зберігає інтенсифікованість і експресію мовлення:

Which would you rather be if you had the choice – divinely beautiful or dazzlingly clever or angelically good [14, p. 26]? – А якби ви могли вибрати, то яким би ви хотіли бути – божественно вродливим, неймовірно розумним чи по-янгольському добрим [15, с. 23]?

Ще однією виразною рисою мовлення Енн Ширлі є вживання кількох прислівників-інтенсифікаторів, які виражають різну ступінь інтенсивності, для підсилення ознаки, емоційного стану тощо. Здебільшого це було сполучення прислівників *so very*, але наведений нижче приклад ілюструє вживання сполучення трьох *pretty nearly perfectly* і двох *exactly perfectly* прислівників-інтенсифікаторів:

But just now I feel pretty nearly perfectly happy. I can't feel exactly perfectly happy because – well, what colour would you call this [14, p. 25]? – Але зараз я почувуюся майже зовсім абсолютно щасливою. Зовсім-зовсім щасливою бути не виходить, бо ... скажіть-но, що це за колір [15, с. 22]?

У таких сполученнях перший інтенсифікатор стосується приад'єктивного компонента і лише модифікує значення інтенсифікатора. Хоча для української мови вживання кількох інтенсифікаторів, які належать до одного класу, нетипове, проте в цьому випадку це явище має бути максимально збережене в перекладі. І перекладачці це вдається. Крім того, щоб уникнути повторів прислівника *абсолютно* у двох реченнях поспіль, сполучення інтенсифікаторів *exactly perfectly* вона відтворює прислівником *зовсім-зовсім*, зберігаючи тим самим функцію інтенсивності.

Як ми уже зазначали, героїня цього роману використовує «сильні, насичені» слова, значення яких інколи доводиться відтворювати українською мовою за допомогою додаткових слів, як-от у наступному прикладі:

And then I can imagine that I'm dressed gorgeously [14, p. 22]. – А це можна собі уявляти, ніби я дуже пишно вдягнена [15, с. 19].

Прислівник *gorgeously* має значення *very beautifully or pleasantly* [19], і український відповідник *пишно* повністю відтворює його семантичну структуру, проте перекладачка використовує прийом додавання і вживає ще інтенсифікатор *дуже* для надання висловлюванню більшої експресивності. У цьому контексті такий прийом абсолютно не суперечить оригіналу, бо вживання лише прислівника *пишно*, на нашу думку, не виразило б такого захоплення і замріяності Енн.

З-посеред інших інтенсифікаторів зустрічаємо неодноразове використання героїнею прислівників *so, very* і допоміжного дієслова *do*. Порівняно з іншими інтенсифікаторами вони характеризуються нижчою частотністю вживання і, як правило, відтворюються словниковими відповідниками, підсилювальною часткою *так*, або ж вилучаються в перекладі.

Висновки. Проведений аналіз ілюстративного матеріалу дозволяє нам стверджувати, що визначальними рисами мовленнєвого портрета персонажа Енн Ширлі є часте використання дієслів і прикметників із позитивними конотаціями і підсилювальними семами. Найчастіше героїня використовує прислівники-інтенсифікатори, які підсилюють її емоції, переживання, надають мовленню особливого емоційного забарвлення. Про-

аналізовані лексичні параметри дівчинки-персонажа повністю відтворені перекладачкою в україномовній версії досліджуваного роману. Цілком ймовірно, що досягненню цього результату сприяли гендерні і вікові характеристики перекладачки. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у вивченні синтаксичних і стилістичних засобів індивідуалізованого мовлення героїні та аналізі особливостей їхнього збереження в українському перекладі. Зважаючи на наявність україномовного перекладу всього циклу романів про Енн Ширлі, цікавою видається змога простежити становлення мовної особистості цієї героїні від маленької дівчинки до дорослої жінки крізь призму вивчення особливостей її мовлення і відтворення їх у тексті перекладу.

Література:

1. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность. Москва : Издательство ЛКИ, 2010. 264 с
2. Карасик В.И. Модельная личность как лингвокультурный концепт. *Филология и культура* : материалы III-й Междунар. науч. конф. Ч. 2. Тамбов, 2001. С. 98–101.
3. Шевчук З.С. Понятійно-термінологічне поле дослідження ієрархії «мовна особистість – мовний портрет». *Одеський лінгвістичний вісник*. С. 305–308.
4. Ницполь В.І. Мовна особистість персонажа серійного вбивці (на матеріалі американської прози ХХ століття) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / ДВНЗ «Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника», Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Івано-Франківськ, 2018. 233 с.
5. Шаповал А.С. Лінгвокультурологічна характеристика мовної особистості персонажа художнього твору (на матеріалі романів Перл Бак «Імператриця» та Павла Загребельного «Роксолана») : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15 / Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського, Одеса, 2015. 192 с.
6. Бережна М.В. Відтворення мовленнєвої характеристики персонажів (на матеріалі англомовних художніх текстів та їх перекладів українською мовою). *Science and Education a New Dimension. Philology*, 2017. V(34), Issue: 124. С. 11–15.
7. Лисиченко Т.Ю. Мовленнєвий паспорт особистості як основа творення художнього образу: граматики та поетика помилок. *Лінгвістичні дослідження* : зб. наук. праць ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. 2017. Вип. 46. С. 107–118.
8. Красных В.В. Основы психолінгвістики и теории коммуникации: курс лекций. Москва : Гнозис, 2001. 270 с
9. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. Москва : Сов. Энциклопедия, 1969. 607 с.
10. Левина О.А. Репрезентация эмоциональных состояний персонажей в англоязычном художественном тексте (языковые и когнитивные аспекты) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Моск. ордена Дружбы Народов гос. лінгв. ун-т Москва, 1999.
11. Кухаренко В.А. Інтерпретація тексту. Вінниця : Нова книга, 2004. 272 с.
12. Жданович М.А. Лингвистические средства создания образа персонажа в художественном диалоге : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Междунар. ин-т рынка. Самара, 2009. 22 с.
13. Іваницька М.Л. Мовна особистість перекладача як чинник впливу на продукт перекладу (на матеріалі роману Б. Леберта «Крейзі»). *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. 2012. Вип. 21. С. 147–159.
14. Montgomery L.M. *Anne of Green Gables and Anne of Avonlea*. Ware: Wordsworth Editions Limited, 2008. 527 p.
15. Монтгомері Люсі-Мод. Енн із Зелених Дахів. Львів : Урбіно, 2015. 320 с.
16. Nobody ever did want me. URL: <https://www.theguardian.com/books/2008/mar/29/fiction.margaretatwood> (дата звернення: 14.05.2021)
17. Collins Dictionary. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/disgraceful> (дата звернення: 14.05.2021)
18. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980): вебсайт. URL: <http://sum.in.ua/s/strashnjuchyj> (дата звернення: 16.05.2021)
19. Cambridge Dictionary: вебсайт. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%8C/%D0%B0%D0%BD%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9/gorgeously> (дата звернення: 16.05.2021)

Tsepeniuk T., Vavriv I., Dziubanovska I. A. Speech portrait of a character of a literary text in the original and its translation

Summary. The article is dedicated to the problem of reproduction into the target language of characteristic features of a speech portrait of a character in a literary text as a constituent component and one of the peculiarities of their linguistic personality.

In the research we consider the lexical parameters of individual speech of the orphan girl Anne Shirley, the main character of the novel *Anne of Green Gables* by Lucy Maud Montgomery. The character's speech portrait is verbalized through individual vocabulary to which we refer frequently used words, syntactic structures and stylistic means that characterize the character's individual speech behaviour. The analysis of the material proves that the character's speech portrait is formed by elevated words, emotionally coloured and expressive units that make her speech pompous and thus different from the speech of other characters in the novel. This is clearly illustrated by proper names given by the girl to objects and people around her. The morphological features of Anne Shirley's individual speech are characterized by the frequent use of verbs *to imagine, to be (feel) glad, to love, to dream* and adjectives containing semes of intensity and expressiveness, such as *delightful, splendid, pleasant*, frequent use of adjectives in the comparative and superlative degrees of comparison *pleasanter, splendorous, the bloomiest, the prettiest*. A prominent place in the character's speech portrait is occupied by adverbs, which are used as intensifiers. Adverbs in *-ly perfectly, divinely, gorgeously, angelically, tremendously* are characterized by the highest frequency among other intensifying adverbs. While studying the individual speech of a character, it is important to take into account not only the linguistic personality of the author, but also the linguistic personality of the translator, who must feel all the subtleties of characters' speech in certain situations to be able to reproduce them in the target text and thus achieve the equivalence of two texts. In the analyzed novel, the translator manages to reproduce the speech portrait of Anne Shirley as accurately as possible through the use of complete or absolute equivalents of lexical units and the use of relevant translation transformations. This is also determined by gender and age parameters of the translator.

Key words: speech portrait, linguistic personality, individual speech of a character, translation, intensifiers, translation transformations, equivalence.

